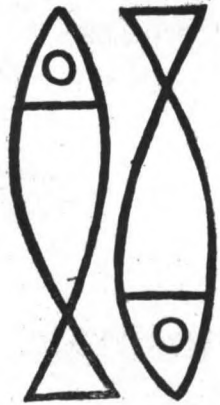

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Redactie-sekretariaat: Postbus 7176 te Amsterdam.

Administratie: Rotterdamse Rijkweg 174, Rotterdam-8

J. H. VEEFKIND — KROMMENIE

EEN CHRISTELIJK GEBED (1)

Johannes 17:1

■ Dit sprak Jezus

Eerst heeft Jezus met zijn vrienden gepraat. Nu praat Jezus met zijn Vader. Bidden is praten met God.

Dat kan op twee manieren: onder het loopje door, en in een speciale gebedshouding.

Ze aten en praatten met elkaar. Opeens zei Jezus: „Simon, Ik heb voor je gebeden.” Niemand had het gemerkt. Maar Hij had het wel gedaan. Jezus bad onder het loopje door. Dat was in de Paaszaal.

Hij knielde neer, wierp zich met het gezicht ter aarde en bad: „Vader, als het mogelijk is, laat deze beker Mij voorbijgaan.” Door hun slaap heen merkten de discipelen het. Jezus bad in een speciale gebedshouding. Dat was in Gethsemane.

Bidden is praten met God. Dat kan op twee manieren: met de pet op, en met de pet af. In Johannes 17 doet Jezus het tweede.

■ En Hij hief zijn ogen ten hemel

Als je met iemand praat, moet je hem aankijken. Jezus praat met zijn Vader en daarom kijkt Hij naar boven. Want God is boven en de mens is beneden. God staat boven de mens. De mens staat beneden God.

En Jezus is de mens. De tweede mens. Alle mensen tussen Adam en Jezus waren karikaturen van mensen, onmenselijke. Pas Jezus is weer echt een mens.

De echte mens is profeet: hij spreekt het woord van God. En priester: hij offert zichzelf, bidt tot God, zegent zijn naaste. En koning: hij vecht tegen zijn vijanden, regeert zijn onderdanen. En dat doet Jezus hier. Hij is profeet en priester en koning.

Het gebed van Jezus is dan ook niet het Hogepriesterlijke gebed. Het is het Christelijke gebed. Het gebed van de Christus, de Gezalfde. En dus het gebed van de christenen, de gezalfden. Het is het Christelijke gebed.

Zoals Jezus bidt, moeten ook wij leren bidden. Nu het Lam van God over de dam is, volgen de schapen van God ook.

■ En zeide: Vader

In het ene gezin zeggen de kinderen „vader”. In het andere gezin zeggen ze „papa”. Het gezin van God is de kerk. En in de kerk mag je het allebei zeggen: „Vader” en „Abba”.

Als kind vind je dat helemaal geen mooie naam. Je kent de fouten van je vader. En je vindt het onverdraaglijk dat God wordt vergeleken met je vader. Dat wordt God dan ook niet. De Schrift vergelijkt je vader met God! Je vader staat niet model voor God. Maar God staat model voor je vader. Daarom is „vader” of „papa” de mooiste naam die je kunt bedenken.

Dat merk je pas goed, als je vader dood is. Dan kun je niet meer „vader” zeggen. Dat is een heel diep verdriet. En dat verdriet wordt ieder jaar dieper.

Dat is het diepste verdriet van de mensen die God hebben dood verklaard. Zij kunnen niet meer „Abba, Vader” zeggen. Daarom zijn de mensen zo moe. En dit is het geheim van Jezus' veerkracht: Hij kan het wel en Hij doet het ook. Hij zegt: „Vader”.

Het is een van de mooiste ogenblikken van je leven, als je kind voor het eerst „papa, vader” zegt. Tien, honderd keer heb je het hem voorgezegd en opeens zegt hij het je na. Je vaderschap heeft echo gevonden in je kind.

Zo vindt Gods Vaderschap echo in zijn Kind Jezus. Duizenden jaren heeft God het de mensen voorgezegd en nu zegt de mens het Hem na. Eerlijk en puur zegt Hij het: „Vader”. Daarom is er blijdschap in de hemel, bij God.

En daarom is er blijdschap op de aarde, bij Jezus. De zwijgende planeet zwijgt niet meer. De aarde spreekt. Jezus praat met zijn Vader. De mens praat met God. En dus is hij nooit meer alleen.

■ De ure is gekomen

Er is verschil tussen het uur dat komt en het uur dat gekomen is. Het uur van geboorte en operatie bijvoorbeeld. Of het uur van vertrek en dood. Over het uur dat komt, kun je praten. Door het uur dat gekomen is, moet je heen.

Over zijn uur dat komt, heeft Jezus gesproken. Tot zijn moeder en broers, tot de scharen en de hoge raad. „Mijn ure is nog niet gekomen.” Door zijn uur dat gekomen is, moet Jezus heen. Nu is het zo ver. Het uur is niet meer nabij, het is er zelfs niet bijna, het is er. Het uur van lijden en sterven, van opstaan en naar de Vader gaan.

Door dat uur moet Jezus heen. Eenzaam, maar niet alleen. Hij praat er met zijn Vader over. „Vader, de ure is gekomen.” En Hij blijft er met zijn Vader over praten — totdat het uur voorbij is.

■ Verheerlijk uw Zoon

Praten met God betekent ook: vragen aan Vader. Bidden is ook vragen om iets dat je niet hebt — niet meer, of nog niet. Jezus vraagt om de heerlijkheid die Hij nog niet heeft.

O nee, die heerlijkheid heeft Hij nu niet. Integendeel: nu gaat Hij naar Gethsemane, Gabbatha, Golgotha. Nu wordt Hij verraden, gevangen, voorgeleid, verloochend, bespot, veroordeeld, gekruisigd, begraven. Nu is er niets van die heerlijkheid te zien. Aan Jezus is kraak noch smaak noch heerlijkheid.

En daarom vraagt Hij erom: „Verheerlijk uw Zoon.” Verheerlijken — dat is hier in de meest letterlijke betekenis van het woord: ophemelen, ten hemel laten gaan vol eer, vol heerlijkheid.

Verheerlijk uw Zoon: sleep Hem heen door het lijden, trek Hem op uit de dood, maak Hem tot Heer van de wereld. Geef na Goede Vrijdag Pasen, Hemelvaart en Pinksteren. Vader, geef Mij mijn eer!

■ Opdat uw Zoon U verheerlijke

Jezus vraagt om zijn eer. Dat is geen eigenbelang van Jezus. Integendeel: het is in het belang van God zelf.

Dàn komt immers het feest van de Geest. Dàn gaat op aarde de wind uit een andere hoek waaien. De hemelse hoek. Dàn gaan de mensen anders denken, anders praten, anders doen.

Na de tweede mens komt de derde, de vierde en de miljoenste. Na Jezus komt Johannes, Petrus, u, ik. De redding van de mens (Luther) betekent de eer van God (Calvijn). Dit is de eer van God, dat de mensen Jesaja 12 gaan zingen — op de wijs van Psalm 150:

'k Loof U, HERE, omdat Gij
toornig zijt geweest op mij,
maar uw toorn hebt afgewend
en Gij mij vertroosting zendt.
Zie, God is mijn heil, mijn sterkte,
ik vertrouw, ook vrees ik niet,
want de HERE is mijn lied,
Hij die al mijn heil bewerkte.

In dit nummer:

Pagina 133

Ds J. H. Veefkind,
Een christelijk gebed (1)

Pagina 134

Ds H. Smit,
Het normale als „specialiteit”

Ds H. J. van der Kwast,
De persoon in kwestie
(Belevenissen met Dr O.
Noordmans)

Pagina 135

J. Vegter,
De Club van Rome (2)

Pagina 136-137

D. W. L. Milo,
Handtekeningen

Ds H. Amelink,
De brief aan de Efeziërs

Pagina 138

Mej. C. J. Verburg,
Aangepaste kerkdiensten

Pagina 139

Prof. C. Veenhof,
Persschouw

H. SMIT — DEN HELDER

Het normale als „specialiteit”

Een vorige maal hebben we gesteld, dat wij als kerken niet krampachtig moeten streven naar een „spécialité de la maison” maar naar de kwaliteit van de heilige algemene christelijke kerk. Wanneer we op deze weg gaan en ernaar streven normaal kerk te zijn, dan hebben we — zo eindigde het vorige artikeltje — geen „overbodigheid” te vrezen. Daarop kunnen we nog even doorgaan, geloof ik. Het zou wel eens kunnen gebeuren, dat ons dan „bovendien” geschonken wordt wat we nú vaak nogal nerveus zoeken: een heel duidelijke kerkelijke identiteit. Een identiteit die ook voor de „buitenstaander” geen vraagtekens overlaat. Dat zou de HERE ons als een onverdiende zegen kunnen geven.

■ Het normale als specialiteit

Soms ontmoeten we mensen, die ons onvergetelijk zijn. Omdat ze zo opvallend normaal zijn! Dat lijkt een tegenstrijdigheid, maar het is het niet.

Er zijn mensen voor wie het christelijke leven heel duidelijk een éénheid is. Dat zeggen ze meestal niet en ze hebben ook helemaal geen behoefte daarover uit te wijden. Maar we zien het eenvoudig. In hun zaken-doen, in hun gesprekken, buiten, thuis, op de wandeling, aan tafel. Ze maken ons duidelijk wat „met de HERE leven” eigenlijk betekent. Praten ze over heel gewone dingen, dan behoeven ze niet eerst de lift naar de begane grond te nemen. Spreken ze over de HERE en zijn dienst, dan behoeven ze niet eerst op een geestelijke toer te gaan. Want het is bij hen echt een éénheid.

Ze kennen de weg in Gods schepping — heel gewoon. En dat komt omdat ze de verlossing-in-Christus zonder twijfeling geloven. Zijn zulke mensen „buitennissig”? Helemaal niet. Ze hebben door Gods genade de harmonie mogen vinden. Zij zijn de eigenlijke normale mensen in deze wereld! Ze laten ons iets zien — een „klein beginsel” — van wat God de HERE met schepping en verlossing bedoeld heeft.

Ja, zo slaan we in het contact met deze mensen een blik op het normale.

Maar dat is een aller-speciaalst voorrecht! Iets dat onvergetelijk is.

Merkwaardig! Wie zo'n normaal mens ziet, die ziet iets speciaals. Zo'n mens is iets uitzonderlijks.

Kerkelijk Leven

Hij zoekt helemaal niet naar een bijzondere plaats. Maar hij ontvangt die wel. En zo is hij ook anderen tot een zegen.

■ Prediking als normaliteit en specialiteit

Ik denk aan het artikel „Verantwoording” van drs H. de Jong (in „Opbouw” van 22 maart jl.). Hij spreekt daarin de hoop uit, dat wij iets voor de anderen mogen betekenen vanwege onze niet-scholastieke en niet-moraliserende traditie in theologie en prediking. Daar wil ik even bij aansluiten. Wat is eigenlijk een niet-scholastieke en niet-moraliserende prediking? Het is — zo zou ik het in het kort onder woorden willen brengen — een prediking waarin het Woord van God op ons afkomt niet als een gebouw van leerstelligheid waar we (bewonderend) tegenáán en tegenòp kunnen kijken, ook niet als een mozaïek van gedragpatronen en -regels, dat we (met waardering) kunnen aanschouwen, maar als een **boodschap**, die de harten treft en ons ertoe brengt onze gedachten gevangen te geven tot de gehoorzaamheid van Christus. Kortom, een prediking waarin uitkomt en óverkomt, dat Gods Woord een kracht is tot zaligheid voor een ieder die het gelooft.

Maar... is dat nu iets speciaals? En mag dat iets speciaals zijn? Is dat nu niet precies wat Calvijn en vele anderen als het eerste en — principieel bekeken — als het enige kenmerk van de kerk hebben aangewezen? Is die prediking niet iets **wezen-** is het.

OPROEP

Omdat er met de uitgave van het nieuwe adresboekje van onze kerken gewacht is op het verschijnen van de notulen van het laatst gehouden Convent is de verschijning ervan verlaat. Zouden de kerken bij welke er sinds haar opgave verandering in de adressen en andere gegevens is opgetreden die alsnog aan de uitgever willen opgeven? Ze kunnen dan nog in het komende adresboekje worden verwerkt. Het is van belang dat in dat boekje de **jongste** gegevens worden opgenomen. Men zende die aan de firma Buijten en Schipperheijn, Valkenburgerstraat 106, Amsterdam.

Bij voorbaat onze dank.

A. Sneepe / C. Veenhof

lijks voor de kerk? Inderdaad! Zo is het.

Een kerk, die deze prediking (en het daarbij passende luisteren!) kent, ... die kerk is normaal. Die heeft niets „buitennissig”. Zo'n kerk laat iets zien van wat de HERE bedoeld heeft toen Hij zich een volk formeerde om zijn lof te verkondigen. Een **normale** kerk dus.

Toch heeft de spreker (schrijver) er wel degelijk op gerekend, dat dit gezegde bij zijn oorspronkelijke gehoor als iets **speciaals** zou overkomen!

En dat terecht. Een kerk, die normaal leeft, zal in de verschrikkelijke gebrokenheid van het kerkelijke leven net zo overkomen als de man van het voorbeeld van straks. Zij zal overkomen als iets opvallends, iets bijzonders, iets dat niet alledaags kan worden genoemd. Zij krijgt evenals die man van straks een duidelijke plaats, een heel bepaalde identiteit. Ze heeft die plaats niet krampachtig gezocht. Maar ze ontvangt die

plaats wel. En zij mag anderen daarmee tot zegen zijn!

Moge deze weldaad ons als kerken door Gods onverdiende gunst geschonken worden. Deze normaliteit, die tot Gods eer opvallend is!

■ „Bovendien”

Ik geloof niet, dat het oneerbiedig of oppervlakkig is, als we Matth. 6:25-34 toepassen op al de zorgen die met de ontstaansvraag en met de bestaansvraag samenhangen.

— Maakt u dan niet bezorgd, ook niet door te zeggen: Wat zullen we zijn en hoe zullen we heten? ... Maar zoekt **éerst Zijn Koninkrijk en Zijn gerechtigheid** en dit alles — ook deze zorgenzaak! — zal u **bovendien** geschonken worden! —.

H. J. VAN DER KWAST
AMSTELVEEN

De persoon in kwestie

In het voorgaand artikel ben ik zo maar bij u binnengevallen met een verhaal over dr O. Noordmans.

De meeste lezers zullen wel iets over deze predikant-theoloog weten, maar dit ontslaat mij niet van de taak de persoon in kwestie op behoorlijke wijze aan u voor te stellen.

Oepke Noordmans is in 1871 te Oosterend in Friesland geboren; hij studeerde in Leiden en in Utrecht en werd in 1903 bevestigd als predikant in de Nederlands Hervormde Kerk te Idsegahuizen en Piaam, een kleine gemeente met honderd zielen. In 1910 vertrok hij naar Suameer en in 1923 naar Laren in Gelderland, welke gemeente hij diende tot zijn emeritaat in 1943. Na zijn emeritaat heeft hij de Hervormde Kerk nog

op allerlei wijzen gediend tot zijn overlijden in 1956.

Uit deze „staat van dienst” zou men de indruk kunnen krijgen dat we te doen hebben met een dominé van wie men zegt dat hij weinig of geen talent heeft en daarom niet in aanmerking is gekomen voor beroepen naar belangrijke gemeenten in grote steden e.d.

Het tegendeel is waar; Noordmans had mogelijk niet de gaven van de populaire volksredenaar, maar was een zeer bijzondere schriftverstaander, belijder, pastor en theoloog, die de katholiciteit van de kerk a.h.w. op het lijf geschreven stond.

Dat zijn gaven niet onopgemerkt bleven kan daaruit blijken dat hij, hoewel niet gepromoveerd in de theologie, twee maal op tal heeft gestaan voor een benoeming tot hoogleraar en in 1935 een **ere-doctoraat** in de theologie ontving van de Rijksuniversiteit in Groningen.

Voor deze artikelen maak ik o.a. een dankbaar gebruik van de dissertatie van dr G. J. Paul over de theologie van dr O. Noordmans, **Schepping en Koninkrijk 1959**, waarin een goede informatie over persoon en werk van Noordmans wordt gegeven.

Wie de meditaties van Noordmans b.v. in „Gestalte en Geest” en „Gods Poorten” kent, zal zich er niet over verwonderen te lezen dat Noordmans bij zijn ere-promotie sprak over de kerk als „**schoot der vroomheid**”.

Hij dacht daarbij niet allereerst aan het kerkelijk **instituut**, maar aan de kerk als **moeder**, die hij in zijn **ouderlijk** huis leerde kennen en beleven.

We hebben te doen met een man, die thuis bij bijbellezing en psalmen zingen de vreze des Heren geleerd heeft en daar meer dan eens met grote dankbaarheid over schrijft.

In een lezing aan de Vrije Universiteit vertelde hij: „Ik stam uit een gezin waarover iets van de na-schemer van het Réveil lag; waarvan de bibliotheek een goede voorraad „oude schrijvers” bevatte; waarin „Heraut” en „Standaard” van het begin af gelezen werden; waar Groen en Kuyper gevolgd werden”.

Noordmans is met volle overtuiging

Belevenissen met Dr O. Noordmans

ging predikant geworden in de Hervormde Kerk. Zijn ouders stuurden hem in 1885 naar het bekende christelijk gymnasium te Zetten. Toen de rector van dit gymnasium, ds F. Ph. L. C. van Lingen, zich inzette voor de Doleantie door o.a. kandidaat Houtzagers in Kootwijk als predikant te bevestigen, was dit voor de ouders van de gymnasiast aanleiding hun zoon thuis te halen en hem elders onderwijs te laten volgen.

In zijn al genoemde lezing vertelde Noordmans hoeveel pijn de verwickelingen in de Doleantie hem bezorgd hebben.

Noordmans was dus voluit Hervormd predikant met een open oog voor de gebreken van die kerk, zoals uit zijn inzet in al de verwickelingen van de strijd van „Kerkherstel” en „Kerkopbouw” om te komen tot een schriftuurlijker kerkelijk samenleven is gebleken.

—o—

Een mens, die niet uit gewoonte, de levende God wil dienen ontkomt daarbij niet aan een duidelijke keus inzake de kerk. Jezus Christus en de Zijnen horen bijeen, wie voor Hem kiest, kiest voor Zijn volk.

Dit is in ons goede vaderland een moeilijke, zij het niet onmogelijke keus geworden, in het bijzonder voor jonge mensen, die je nog al eens hoort zeggen dat ze wel willen kiezen voor Christus maar niet voor de kerk.

Het is niet mogelijk lid te worden van één of andere onzichtbare kerk van ware christ-gelovigen; de dienst van Christus en de moeiten en vreugden daaraan verbonden moeten in een concrete werkelijkheid beleefd worden.

Er moet een plaats zijn, waar we de gemeenschap met onze Heiland a.h.w. tastbaar beleven in bijbel-lezen, zingen, prediking, doop en avondmaal, waar we in Zijn lichaam worden ingelijfd, de gemeenschap met heel Zijn kerk beleven en de vreugde daarvan.

Onze lezers weten wel dat ik hiermee niet gezegd heb dat die beleving exclusief in één met name genoemde kerk te vinden is; evenwel zonder de concrete band met Christus en de Zijnen gaat het niet en pas vandaar uit opent zich een perspectief naar de door velen zo begeerde gemeenschap met alle heiligen.

Wie de niet te ontwijken keus inzake de kerk onder protest heeft gedaan, zo nodig de smaad van Christus groter rijkdom acht dan de schatten van Egypte, komt tot de ontdekking dat hij nog niet klaar is.

Zo heb ik engens over Noordmans gelezen dat hij behoorde tot de ethische theologen in de Hervormde Kerk, die sterk onder invloed kwamen van Karl Barth.

Hier is de man op goed vaderlandse wijze in zijn hokje gezet. Want er is niet alleen de gebro-

BIJBELSE RAADGEVINGEN

Wandelen in onschuld en oprechtheid

In Psalm 26 bidt David tot de HERE: 'Doe mij recht, HERE, want ik heb in onschuld gewandeld'.

Misschien is iemand bij het lezen van deze psalm geneigd te vragen: hoe kon David zo spreken? Is de betuiging van zijn onschuld en oprechtheid niet wat naïef? Wist hij niet, dat ook de allerheiligsten in dit leven nog maar een klein beginsel hebben van de gehoorzaamheid welke God van ons vraagt, en dat ook onze beste werken onvolkomen en met zonden

bevelekt zijn? Had deze wetenschap hem dan niet moeten terughouden van zo te spreken als hij in Psalm 26 doet?

Er zijn veel mensen die zich bij het lezen van het Oude Testament aan zulke joods spreken ergeren. Zij vinden dat de vroomheid van dusdanige psalmwoorden ver ten achter staat bij die van het Nieuwe Testament. Men waagt de opmerking dat de oudtestamentische kinderen Gods nog niet zo onderwezen en ver gekomen waren om te verstaan wat zonde en genade zeggen wil. Ze waren blijbaar nog wat kinderlijker in de heilsleer. Daar aan zou het dan toe te schrijven zijn dat ze zo naïef voor de HERE konden staan met hun ietwat eigenge-rechtig aandoende verklaringen. Laten we met zulke gedachten maar wat voorzichtig zijn.

Wie hier bij de gelovigen van het Oude Verbond een achterstand, een zekere onvolmaaktheid in schuldbe-

sef en geloof in het allesreinigend verzoenbloed meent te moeten constateren, waarvoor we elkaar als nieuwtestamentische gelovigen hebben te waarschuwen, vergist zich deernlijk. Hij moge bedenken dat de HERE Zelf zulke betuigingen als in Psalm 26 worden uitgesproken aan zijn gehoorzame kinderen op de lippen heeft gelegd. Zo dikwijls de Israëliet de tienden in het heiligdom bracht moest hij zeggen: 'Ik heb gedaan naar alles wat Gij HERE ons geboden hebt'. (Deut. 26 : 12-14)

Trouwens ook in het Nieuwe Testament lezen we van oprecht geloof, ongeveinsde broederlijke liefde, het bewaren van Gods geboden, van een Hem welbehagelijk leven, waaruit wij mogen kennen dat wij uit de waarheid zijn en waarbij wij onze harten mogen geruststellen voor God. (1 Joh. 3 : 18-22)

Bilthoven.

B.Telder

kenheid van de kerk, neen in die kerken zie je dan weer verscheidenheden uitgroeien tot tegenstellingen en niet alleen in de Hervormde kerk, maar ook in de Gereformeerde kerken komen de richtingen op, daar zijn we na de Vrijmaking niet aan ontkomen en we zijn dit in onze kleine kring nog niet kwijt.

Het aantrekkelijke bij Noordmans heb ik steeds gevonden dat de man te zelfstandig of wellicht beter te katholiek was om in één van de bekende hokjes te passen. Zeker heeft hij invloeden ondergaan, allereerst van zijn ouderlijk huis, later in Leiden van Gunnink en er zijn aanrakingspunten met Barth, maar toch vinden we in zijn werken een stuk oecumene in de goede zin van het woord, zodat vogels van diverse pluimage

met dankbaarheid naar zijn werken grijpen.

Hiermee is de persoon in kwestie niet gekanoniseerd, want er zijn zeker hier en daar kritische opmerkingen te plaatsen van principiële aard. Maar dit is niet erg want figuren als Noordmans hebben geen behoefte aan slaafse navolging; zij stimuleren tot zelfstandigheid en maken aldus school.

Ik begrijp dat er mensen zijn die hun werkbrauwen fronsen wanneer ze horen over ethischen Barth en evenzeer wanneer ze van contacten van Noordmans in N.C.S.V.-kringen horen en gezien de historie is daarvoor ook wel reden.

Het boeiende is echter om te zien hoe iemand te midden van allerlei wind van leer zichzelf blijft.

J. VEGTER — AMSTERDAM

De Club van Rome (2)

Zoals in het vorige artikel werd aangekondigd, willen wij nu eerst het onderzoek aan het M.I.T. onder leiding van Dennis Meadows en de resultaten daarvan wat meer in detail bespreken.

Wanneer in het wereldmodel waarmee gewerkt werd de nu bekende relaties en beginwaarden — die vaak op schattingen berusten — worden ingevuld, dan kan het verloop van de vijf onderzochte grootheden over een bepaalde periode berekend worden. Meadows deed dit voor een tijdsverloop van 200 jaar, namelijk van 1900 tot 2100.

Allereerst blijkt dan dat van 1900 tot 1970 alle variabelen in het algemeen overeenstemmen met hun historisch-bepaalde waarden voorzover wij die kennen. Verder blijkt de voorraad natuurlijke hulpbronnen tussen 1975 en 2025 zeer snel kleiner te worden, terwijl na 2000 de beschikbare hoeveelheid voedsel sterk afneemt. De milieuvervuiling stijgt na 2000 snel en bereikt een piek rond het jaar 2030, hetgeen erop neerkomt dat het niveau van de milieuvervuiling rond dat jaar circa tien maal hoger ligt dan omstreeks 1975. De bevolking neemt tot 2050 toe, om vervolgens voornamelijk door gebrek aan voedsel vrij snel te dalen.

De juiste tijdsbepaling van deze

gebeurtenissen is niet te geven — het is ook niet zinvol om daarnaar te streven — omdat in het gebruikte model veel onzekerheden zijn ingebouwd. Volgens Meadows is het echter onvermijdelijk dat de groei van de bevolking, de industriële productie en de hoeveelheid voedsel vóór 2100 tot staan zal komen. De belangrijkste beperkende factor blijkt de hoeveelheid natuurlijke hulpbronnen te zijn. Vandaar dat men ook heeft onderzocht wat er zal gebeuren wanneer de hoeveelheid natuurlijke hulpbronnen onbeperkt is. Dan blijkt de vervuiling echter zulke ongekende vormen aan te nemen, dat daardoor de groei gestopt wordt met praktisch dezelfde gevolgen als wanneer de

tegenwoordige ontwikkeling op zijn beloop wordt gelaten.

Wanneer nu wordt aangenomen dat wij in de toekomst in staat zullen zijn om de vervuiling per eenheid van productie tot één vierde van het huidige niveau terug te brengen, dan blijkt dat de bevolking wat verder toeneemt, maar vervolgens toch weer sterk afneemt omdat er door het bereiken van de maximale omvang van het beschikbare bouwland niet voldoende voedsel is.

Wanneer wij nu ook nog aannemen dat de landbouwopbrengsten per oppervlakte verdubbeld kunnen worden, blijkt opnieuw dat wij vastlopen in een milieuvervuilingsschikis o.a. tengevolge van de bevolkingstoename.

Wanneer wij tenslotte een „volmaakte” geboorteregeling aan het model toevoegen, blijkt dat het bevolkingspeil tijdelijk stationair blijft om vervolgens snel te dalen als gevolg van de enorme milieuvervuiling, die op zijn beurt weer wordt veroorzaakt door de geweldig toegenomen industriële productie.

Meadows legt er voortdurend de nadruk op dat geen enkele van deze computeruitkomsten 'n reële voorspelling zijn kan. Hij en zijn medewerkers verwachten niet dat de werkelijkheid zich volgens het hierboven geschetste beeld zal ontwikkelen, aangezien het model alleen de fysieke aspecten van de menselijke activiteiten in aanmerking heeft genomen. Het model gaat ervan uit dat de sociale variabelen zoals inkomstendistributie, houding t.a.v. gezinsgrootte, keuze uit goederen, diensten en voedsel, dezelfde patronen zullen blijven volgen als zij overal ter wereld de laatste tijd hebben gevolgd. Het is waarschijnlijk dat het menselijk gedrag onder invloed van een beëindiging van de bevolkingsgroei en de groei van de productie, alsmede het begin van een structurele ineenstorting, sterk zal veranderen. Daarom heeft het model ook slechts waarde tot op het moment dat iets dergelijks gebeurt.

Het enige dat de analyse aan de hand van het model in feite dus heeft aangetoond is, dat het basisgedragspatroon van ons wereldstelsel bestaat uit een exponentiële groei van bevolking en kapitaalsinvesteringen, gevolgd door een ineenstorting.

Bovendien bleek dat het resultaat van technologische veranderingen, zoals reductie van de milieuv-

Vervolg op pag. 135

D. W. L. MILO — VIERHOUTEN

HANDTEKENINGEN

„Een eigenhandige groet van mij, Paulus” schreef hij onder de eerste brief aan de christenen van Corinthe. De brief was blijkbaar door Sosthenes geschreven en door Paulus gedictieerd. Maar het waarmerk van Paulus kwam er onder te staan. Evenzo zijn brief aan die van Colosse, geschreven door Timotheus, werd met een „eigenhandige groet” voor echt verklaard. En zijn tweede brief aan de christenen te Saloniki, waarin een zogenaamd van Paulus afkomstige andere brief wordt bestreden, tekent hij met de duidelijke woorden: „Een eigenhandige groet van mij, Paulus. Dit is een waarmerk in elke brief: zó schrijf ik”.

Paulus gaf daar even een model-handtekening. Zoals banken van elke cliënt een handtekening bewaren, waarmee ze elke nieuwe handtekening vergelijken, alvorens die voor echt te aanvaarden. Blijkbaar worden er ook wel eens valse handtekeningen geplaatst. Zoals de zogenaamde brief van Paulus, waarin hij geschreven zou hebben dat de wederkomst van Christus op handen was, tengevolge waarvan een aantal leerlingen hun werk in de steek hadden gelaten.

Zulk een handtekening is een uiterst persoonlijk waarmerk. Ieder die het namaakt is een falsificateur. Het misbruiken van iemands handtekening is een strafbare zaak: valsheid in geschrifte!

In vroeger tijden, toen de meeste mensen nog niet konden schrijven, hadden de zakenlieden en huisvaders toch een „huismerk”. Ze tekenden een persoonlijke figuur, een fantasie of een aangeleerd symbool, en erkenden elk stuk, waar dit huismerk onder stond. En analfabeten, of zieken, kunnen een stuk ondertekenen met een kruisje; mits twee betrouwbare getuigen erbij verklaren, dat dit kruisje door de persoon in kwestie in hun aanwezigheid is gesteld.

—o—

Die handtekening. Een uiterst persoonlijke zaak. De man, die de hand-

tekening regelmatig plaatst, herkent de zijne uit duizend imitaties. En schriftkundigen stellen met bijna onfeilbare zekerheid vast: of een handtekening echt of vals is. Ik zei: bijna-onfeilbaar. Want de bekende politie-deskundige en kriminalist (wiens naam ons even ontschoten wil zijn) die zichzelf een momentje voor „Veertig jaren Speurderwerk” cadeau gaf, beleefde zijn jubileum in een jaar, waarin een onschuldige uit het gevang kwam, die daar op zijn verklaring ten onrechte lange tijd had gezocht...

Maar vergissen is menselijk; en over deze knappe speurder behoeven we echt niet de staf te breken. Als regel weten schriftkundigen u ontzaglijk veel te zeggen, op grond van een regeltje schrift, een handtekening, plus hun enorme kennis. Alleen al: of een handtekening inderdaad een (door veelvuldig gebruik) afgesleten naam is, dan wel een gewichtige imitatie.

Want iemand, die zijn naam vele malen per dag moet schrijven, zal zijn handtekening op de duur vervormen. Daar slijten overtolligheden af. Daar wordt, in ongeduld over het grote aantal letters, wel eens een laatste lettergreep in een symbool samengevat. Voor iemand met erg veel vaart in zijn werk zijn de beginletters van zijn naam soms voldoende; de andere helft is net zo, schijnt hij onbewust te denken. En het zijn de ijdele lieden, die hun naam volledig spellen; hem van een versierinkje voorzien; er een zwierige krul omheen trekken; er een voetstukje onder metselen met eventueel nóg een voetstukje; die dit sokkeltje weer met een dwarsstreep opluisteren; en die u dan dit gebraden speenvarkentje, met een lintje in de staart, onder uw neus schotelen.

Krijgt u wel eens sollicitatiebrieven te zien? Dan kunt u lachen. Er zijn soms brieven bij met een minimum aan inlichtingen — meer met een maximale handtekening eronder! Zo’n jongeman, die zich waardigt naar een betrekking te solliciteren en die zich aandient met een handtekening, die reeds vele tienduizenden malen schijnt te zijn gebruikt en deswege tot iets onleesbaars is afgesleten. Ook zulk een handtekening is een uiterst persoonlijk merkteken: namelijk van een persoon, die vooralsnog niets te zeggen heeft. Maar die het wel zou willen.

Zo’n jongeman kan best wat belangrijks worden. Als zijn aspiraties intact blijven, zijn schedel goed gevuld is en zijn uithoudingsvermogen gezond, dan kan daar best een goede procuratiehouder uit groeien. Want wat is en procuratiehouder? Iemand, die gevolmachtigd is om namens zijn baas bindende handtekeningen te plaatsen.

—o—

Als u Duitse brieven leest of in Duitsland opgemaakte stukken leest, staat u wellicht verbaasd over de leesbaarheid van Duitse handteke-

H. AMELINK — LANGERAK

De brief aan de Efeziërs

Geheim 1 : 7-10

Alle weldaden die we van de Here ontvangen zijn weldaden in Christus. Dank zij het offer dat Hij gebracht heeft ontvangen wij die weldaden. Daar hoort ook bij, zelfs in de eerste plaats de vergeving van de overtredingen. Want het herstel van alle dingen is niet mogelijk, als de mens geen vergeving der zonden ontvangt. Zonde is overtreding van Gods wil. En omdat wij zondaren zijn, hebben wij vergeving nodig. Wie de blijde boodschap van het „alles wordt nieuw” niet als zondaar wil aanvaarden, sluit zich zelf uit van de mooie toekomst, die God ons belooft. En niemand wordt uitgesloten, die niet zich zelf uitsluit. Gods plan tot redding van de mens houdt meer in. Dat noemt Paulus nu een geheimenis. Waarom een geheim? Een mysterie? Nu

een geheim is niet bekend, althans niet algemeen. Nu ook dit geheimenis is eeuwen lang verborgen geweest, Rom. 16 : 25; Col. 1 : 26. Wat God ter bevrijding van deze wereld zou doen, heeft Hij eeuwen lang verzwegen. Gedurende heel de Oudtestamentische bedeling. De heidenen wisten nergens van door eigen schuld. Israël wist van de verlossing Gods, maar nog maar schaduwwachtig. In windselen gewikkeld. En Israëls kennis was ook nog door de zonde bedorven. Ze herkenden de Heiland niet eens.

Nu is het bekend gemaakt. Een reden om de Here te prijzen. Om Zijn wijsheid en verstand. Ook om het inzicht dat wij mogen hebben. De inhoud van het geheim is dat heel de schepping wordt gered. Al wat in de hemel en op de aarde is wordt in Christus gerecapituleerd. Dit woord bedoeld verkla-

ring te zijn van het „onder één hoofd (dat is Christus) samen te vatten”.

Hemel en aarde, daarmee begint de Bijbel. Nu in het werk van de herschepping in Christus, gaat God de schepping redden. Alles heeft ermee te maken. Niet alleen de hemel en de aarde in zijn geheel, maar ook in zijn delen. Engelen, mensen, sterren, dieren, het grote en het kleine, het geestelijk en het stoffelijke, alles heeft te maken met het kruis van Christus en Zijn opstanding.

Hebben engelen verlossing nodig? Nee, in die zin dat ze geen vergeving van zonde nodig hebben, maar ja in die zin dat de juiste verhoudingen weer herteld moeten worden.

De engelen zijn de knechten. De mensen de zonen. Maar engelen zijn trouw, de mensen niet. Dat dient veranderd te worden en zal veranderd worden, als de Heiland terugkomt. Maar er moet ook nú al iets van te zien zijn. Ef. 3 : 10. Heeft de „natuur”, de sterren, dieren en planten verlossing nodig? Ook weer niet in die zin dat ze gezondigd hebben. Dat heeft alleen de mens. De zonde, die alles zuur maakt, heeft alle verhoudingen bedorven. Hoe zeer is het schepsel, het geschapene, zuchtend gemaakt door de mens. Wat een geweld doen we de schepping aan. De aarde brengt doornen en distelen voort. Hitte en koude is.

Grote droogte. Vernietigende atoomenergie. Aan de ijdelheid onderworpen door de zonde van de mens.

Maar in Gods verlossingswerk gaat het om de totale mens en de verhoudingen tussen de mensen, ook om de totale schepping.

In Christus, de laatste Adam, komt het doel van Gods plan. is de geschiedenis van ons eigen leven en van het leven, bevrijd van de zinloosheid.

Paulus spreekt over de volheid der tijden. De tijd verloopt in perioden. Alles kan niet even goed in elke eeuw plaats vinden. De geschiedenis is ook geen herhaling. Karakter en aantal van die perioden zijn door God bepaald.

Met Christus’ komst is de volheid der tijden aangebroken. Gal. 4 : 4. En alles wat nu gebeurt is dienstbaar aan de verwerkelijking van het geheim: de wederherstelling van alle dingen in Jezus Christus. De N.V. spreekt van de voorbereiding van de volheid der tijden. De St. Vert. spreekt over de bedeling van de... In het Grieks staat het woord economie. Dat is de regels waarlangs een huishouding bestuurd wordt. Zo is de wereld Gods huishouding. Er gebeurt veel kwaad. Want de duivel is er nog. En mensen zijn zondaren. Er is veel leed en moeite. Maar eigenlijk gebeurt er maar één ding: de oprichting van het koninkrijk.

ningen. Inderdaad — wat u ook van uw oosterburen wilt zeggen, hun naam kunnen ze goed en duidelijk en leesbaar schrijven. De anacdoten wil, dat Bismarck destijds een oecase uitvaardigde: dat zijn departement geen stukken met een onleesbare handtekening mochten behandelen. En als gevolg daarvan zou alle Duitse kinderen van jongs af geleerd zijn, hun handtekeningen goed leesbaar te schrijven. Als het niet waar is is het toch goed gevonden. En de zaak zelf is markant genoeg om waar te zijn.

Voordat u nu uw eigen handtekening gaat bekijken, laten we het eerst nog even over ene Adolf Hitler hebben. Na de oorlog hebben twee handschrijfkundigen een artikel over Hitlers handtekening gepubliceerd. Dat was „spreken achter de feiten aan”. Toegegeven. Maar niettemin was dat artikel wel zo knap, dat het geloofwaardig kon worden geacht. Die handschrijfkundigen wezen erop, dat Hitlers handtekening in de loop der jaren, bijzonder in de loop der Partei-jaren, zich gewijzigd had.

De handtekening van Hitler had aanvankelijk eigenschappen van een kind gehad: eigenzinnig, aggressief, vol moeilijke idealen en vooral vol eigendunk. De H werd als een wapenschild voor de rest uitgedragen; zo van: kijk hier eens, wat hier aankomt! Toen Hitler eenmaal door enkele knappe maar gewetenloze trucs, aan de macht was gekomen — werd de H een uitdagend schild; zo van: kom eens op als je durft. Toen de slag om Engeland mislukt was en de ontwikkeling van een Blitzkrieg niet meer volgens het program liep... werd de H een soort beschermkap over zijn naam. Bovendien werd de naam samengeknepen tot een zo klein mogelijk volumen. Toen de oorlog in Rusland mislukt was, trokken de letters Hitler onder elkaar in plaats van achter elkaar; ze gingen de kazemat in, waarboven zich de H als een stalen koepel ging welven. Die H kwam trouwens ook al horizontaal te liggen: zijn drager was van zijn stuk gebracht. In zijn laatste periode raakten de linkeronderlus en de rechterbovenlus van de H beiden de grond: als een molshoop over de rest, die het ook al niet helpen kon. Dit is de handtekening, vlak voor het einde van de oorlog. En plotseling springt het in het oog: dat het dwarsstreepje van de H, oorspronkelijk een onschuldig detail, in de loop der jaren is ontwikkeld tot een dolk, die de man vermoordt. Men spreekt wel van een zelfmoordenaarstekening.

—o—

U schrikt toch niet van de wetenschap der grafologie, die vrijwel alles uit uw handtekening haalt? Zelfs al zou u zich camoufleren in uw geschreven schrift, in uw aangeleerde handtekening, dan nog haalt de grafoloog het masker af; en met een beetje geluk vertelt deze wetenschap u zelfs, wat u achter dat masker probeerde te verbergen! De grafoloog kan de ziekte van een patiënt dikwijls vaststellen; alsook

zijn jeugd, zijn groei, zijn ontwikkeling, zijn lidtekens, zijn positieve en negatieve eigenschappen, zijn capaciteiten of ook de afwezigheid van dezelve. Weinig ontgaat de grafoloog. Bovendien beziet hij zijn cliënt dikwijls heel wat objectiever dan deze het zelf zou kunnen.

Zoals de H. van Hitler al een diepe inhoud bleek te hebben, zo heeft dikwijls uw beginletter al heel wat over uw persoon gezegd, voor uw naam voluit is geschreven. Die beginletter kan pedant zijn; of zake-lijk; of brutaal of zacht-zinnig, beschaafd of lomp, ontwikkeld of dom. Sommige mensen zien in zo'n letter een portretje. Soms komt u een naam tegen, die met P begint, die is dan Poesmooi. Een andere maal iemand, die met F begint — en die Farizeertje schijnt te heten. Of iemand, die met W begint en schijnt te zeggen: Weldenkend, of Wel-eerwaard, of Wreed of wat ook. Een enkele maal een M, die op Moei-lijk kan wijzen.

Dan de gemiddelde breedte van uw letters. Sommige mensen passen als het ware in een lucifersdoosje — zo bescheiden schrijven ze hun naam. Anderen schrijven hun naam met brede letters, vragen plaats-ruimte, desnoods ten koste van anderen. Een enkele naam wordt breed opgezet — maar loopt op niets uit. Soms ziet u een naam, die met ijzere volharding van het begin tot het bittere einde in één tempo, in één ritme, in één klank wordt neergepend — met een be-klemmende eentonigheid, een volmaakt gemis aan fantasie.

Schrijft u een punt achter uw naam? Nee, niet kijken; eerst ant-woord geven. Deskundigen beweren dat die punt achter uw naam een teken van eigenwaarde vormt. Ze zeggen: die persoon schrijft zijn naam. zet tussen zich en anderen een scherpe afbakening, en laat nu anderen hun gang gaan. Wat er al in een punt kan zitten! Maar daar staat tegenover, dat andere handtekeningen eindigen op de wijze van een onvolledige symphonie: ze zijn blijkbaar zo sociaal ingesteld dat hun persoonlijkheid zonder grens in anderen overgaat.

En tenslotte de onderstreping van uw handtekening. Grafologen zien in de onderstreping een soort mouwstreek van een korporaal. Twee strepen geven een hogere rang aan. Drie strepen is dus verschrikke-lijk belangrijk. Eigenlijk spreken we dan al van een voetstuk, een sokkel. Helemaal geen onderstreping, is een (bedriegelijke?) beschei-denheid. Teveel onderstreping tracht een gebrek aan gewicht aan te vullen.

Alstublieft. Daar zit wat vast aan uw handtekening! En probeer nu maar niet meer aan uw handschrift te knoeien. Bevalt uw hand-schrift, uw handtekening, u niet...

dan zult u zichzelf moeten herzien. Dat handschrift verandert later heus wel. Waarmee nog niet de garantie is geschonken, dat u zichzelf na die herziening wel zult bevallen.

Vervolg van pag. 135

De Club van Rome

vuiling tot 25%, verdubbeling van de landbouwopbrengsten en zelfs het „onbeperkt” maken van de voorraad natuurlijke hulpbronnen en de invoering van „volmaakte” geboortenregeling, geen oplossing bieden en slechts uitstel van executie voor een periode van waar-schijnlijk minder dan 100 jaar op-levert.

De vooronderstelling die ten grondslag ligt aan alle onderzoch-te variaties van het model is, dat bevolkings- en kapitaals(investe-rings)groei moeten kunnen door-gaan totdat zij hun „natuurlijke” grens bereiken. Het werk van Meadows toont echter aan dat de ontwikkeling een punt heeft be-reikt waarop onvermijdelijk een ineenstorting zal volgen. Als wij dit trachten te voorkomen door ervan uit te gaan dat na 1975 de wereldbevolking niet verder zal toenemen — een zeer irële ver-onderstelling — dan blijkt dat de industriële productie blijft groei-en en daarmee ook de beschikbare

hoeveelheid voedsel, om vervolgen na het bereiken van een maximum snel af te nemen van-wege het feit dat de natuurlijke hulpbronnen uitgeput raken.

Tijdens de piek in de productie is ook de milieuvervuiling evenredig hoger, maar ook deze zal uiter-aard snel afnemen wanneer de productie ineenstort. Na deze ineenstorting ligt de hoeveelheid beschikbaar voedsel — voor een constant aangenomen bevolking — op een tamelijk laag niveau, ter-wijl ook de productie heel matig is. Dit is duidelijk een minder ge-wenste situatie. Men kan dit trachten te voorkomen door be-halve de groei van de bevolking ook de kapitaalsgroei een halt toe te roepen en wel door de investe-ringen gelijk te maken aan de af-schrijvingen.

Dit leidt tijdelijk tot een stabiele situatie, namelijk tot het moment waarop de natuurlijke hulpbron-nen uitgeput raken. Daardoor zal de industriële productie op een later tijdstip relatief langzaam af-nemen. Dit kunnen wij voor zeer lange tijd, honderden jaren, uit-stellen wanneer wij behalve de groeibeperkende maatregelen zo-als het constant houden van de bevolking en het gelijkmaken van de investeringen aan de afschrij-vingen, ook de eerder genoemde technologische mogelijkheden uit-buiten, die liggen in het steeds op-nieuw gebruiken van grondstof-fen (recirculatie) en het verlengen van de levensduur van allerlei producten van olieverfijningen tot transistorradio's toe. Daar valt

ook het gebruik van apparatuur onder om de milieuvervuiling onder controle te brengen. Tenslot-te wordt nog gewezen op het feit dat maatregelen ter voorkoming van een ineenstorting op zeer korte termijn genomen zullen moeten worden, omdat het anders reeds te laat is.

Tot zover een zeer beknopte weer-gave van het rapport van Mea-dows aan de Club van Rome. De Nederlandse uitgave van dit rapport¹⁾ bevat na het eigenlijke rapport nog een nawoord van het Uitvoerend Comité van de Club van Rome.

In dit nawoord zijn enkele op-merkingen over het rapport op-genomen die in grote lijnen over-eenstemmen met de kritiek die in het algemeen op het rapport is verschenen.

Ten aanzien van deze kritiek moet ons van het hart, dat deze vaak de indruk wekt dat de Club van Rome zich uitsluitend met de milieuvvervuiling bezig houdt.²⁾ Uit het voorgaande zal reeds duide-lijk zijn dat de studie van Mea-dows meer behelst dan alleen de milieuproblematiek. In veel kri-tische beschouwingen over het werk van Meadows wordt gespro-

ken over de „voorspellingen” van de Club van Rome.³⁾ Dat het woord „voorspellingen” volkomen misplaatst is, zal aan iedereen die het rapport met enige zorgvuldig-heid gelezen heeft, duidelijk zijn.⁴⁾ Peccei zelf zegt van de kritiek die op het rapport is gekomen het volgende: „Ik vind het wel jam-mer, dat de kritiek tegen het M.I.T.-rapport tot nu toe alleen maar op ondergeschikte punten is gericht. Nog geen enkele criticus heeft het feit weerlegd, dat er een fundamentele wanverhouding be-staat tussen de dolgedraaide, on-verzadigbare menselijke drang tot groei, die onze hedendaagse maat-schappij kenmerkt en het be-perkte, kwetsbare draagvermogen van onze planeet. Daar wil ik nog aan toevoegen, dat geen enkele kritiek op welke wijze ook het belang van het M.I.T.-wereld-simulatie proefmodel als instru-ment om een statisch patroon van gedachteloos optimisme te door-breken, heeft aangetast.”⁵⁾ In sommige geschriften die zijn verschenen als reactie op het rap-port worden dingen gesuggereerd die er beslist niet instaan.

³⁾ Zie bijvoorbeeld F. Polak: „De Contra-club van Rome” pag. 80 en 89. Uitgave Elsevier, Amsterdam-Brussel 1972.

⁴⁾ Zie daarvoor „Rapport van de Club van Rome” pag. 132 en 148.

⁵⁾ Zie „Grenzen aan de groei” — 75 gesprekken over het rapport van de Club van Rome, door Willem L. Olt-mans. Uitgave Bruna & Zn., Utrecht 1973. Met name het interview met A. Peccei, pag. 463-474.

¹⁾ Rapport van de Club van Rome — De grenzen aan de groei, Het Spectrum, Utrecht 1972. Aulapocket nr. 500.

²⁾ Afgezien nog van de inhoud blijkt dit reeds duidelijk uit de titel: „Milieuvorstellen en wereldmodellen”, Katernen 2000, 1973, nr. 8 door B. van Steenbergen. Uitgave Wolters-Noordhoff, Groningen.

Zo schrijft Polak, die zeer sceptisch staat tegenover de bruikbaarheid van alomvattende planetarische wereldmodellen, gegeven de sterk qua politiek en ontwikkeling uiteenliggende aspecten van het wereldgebeuren, het volgende: „Is het niet hypocritisch een wereldcatastrofe te voorspellen terwijl het voorspelde onheil (hongersnood, ondervoeding, ziekte, epidemie, massale sterfte, revolutie of oorlog), indien optredend, zich vooral in de arme landen van de wereld zou concentreren, zoals nu voor een deel reeds het geval is? ⁶⁾”

Meadows zegt echter: „Het is moeilijk zich een voorstelling van een dergelijk ineenstorten te maken, omdat dit zoveel verschillende vormen kan aannemen. Het kan op verschillende tijdstippen in verschillende delen van de wereld optreden, of het kan wereldomvattend zijn. Daarnaast kan het plotseling of geleidelijk gebeuren. Als de grens die het eerst wordt bereikt, bepaald wordt door de uitputting van onvervangbare hulpbronnen, zullen de geïndustrialiseerde landen het meest te lijden hebben. Als de grens die het eerst wordt bereikt die van de voedselproductie is, zullen de niet-geïndustrialiseerde landen misschien de grootste bevolkingsafname ondergaan.” ⁷⁾

Naar aanleiding van het werk van Meadows en zijn team is veel gepubliceerd.

Twee publicaties verdienen hier wellicht de aandacht, met name het reeds geciteerde boek „De Contra-club van Rome” door Fred Polak en „Blauwdruk voor overleving”. ⁸⁾

Het eerste boek getuigt van een

⁶⁾ Polak t.a.p. pag. 95.

⁷⁾ Rapport van de Club van Rome, t.a.p. pag. 177.

⁸⁾ Blauwdruk voor overleving (Blueprint for survival). Uitgave: Contact, Amsterdam 1973.

grenzenloos optimisme ten aanzien van de toekomst. Nadat aangetoond is dat alle sombere onheilsprofeten in het verleden zich hebben vergist, concludeert Polak dat hetzelfde ook nu wel weer het geval zal zijn met het rapport van Meadows aan de Club van Rome. In verband hiermee wordt erop gewezen welke enorme vooruitgang steeds weer werd veroorzaakt door onverwachte ontwikkelingen van de technologie. En dit, terwijl Meadows aantoonde dat technologische middelen niet de oplossing kunnen brengen zolang men de bevolkings- en kapitaals-groei ongelimiteerd hun „natuurlijke” verloop laat volgen.

Het tweede boek bevat naast een tamelijk sombere analyse van de stand van zaken een aantal zeer concrete aanbevelingen om tot een andere inrichting van de maatschappij te komen, waarbij de exponentiële groei gestopt kan worden. De schematische opzet voor de verandering die hier gepresenteerd en behandeld wordt, strekt zich uit over een tijdsbestek van circa 100 jaar, dat wil zeggen zo'n vier generaties.

Opvallend is dat de schrijvers komen tot een verregaand gedecentraliseerd bestuur van hun maatschappij voor de toekomst, terwijl de Commissie Mansholt die zich eveneens met het praktisch uitwerken van maatregelen bezighield ter voorkoming van een catastrofe, juist een zeer centraal bestuurd maatschappijvorm aanbeveelt.

Het zal dus niet eenvoudig zijn tot eenstemmigheid te komen ten aanzien van de maatregelen die genomen dienen te worden om een totale ineenstorting van onze maatschappij te voorkomen. In het hieropvolgende (slot)artikel zullen enkele resultaten van de activiteiten van de Club van Rome worden besproken, om tenslotte tot een christelijke houding inzake de betreffende problematiek te komen.

schien te vragen wat de geestelijk gehandicapte aan de dienst beleéft. Het belevingselement kan namelijk een brok vreugde inhouden voor de geestelijk gehandicapte die met zijn ouders mee mag gaan naar de „gewone kerk”. In een aangepaste dienst wordt het Evangelie echter gebracht op een meer kinderlijke, directe en aanschouwelijke wijze.

■ Godsdienstige opvoeding

Dit sluit aan bij de manier waarop geestelijk gehandicapten geloven; de vader en moeder zullen er thuis ook rekening mee houden in verband met de godsdienstige opvoeding van hun kind, dat aanschouwelijk materiaal hun kind in verrukking kan brengen. Ik denk hierbij aan platen in de Kinderbijbel, of aan de boekjes die op het ogenblik in de handel zijn, en die zijn uitgegeven door het Nederlands Bijbel Genootschap te Amsterdam (thans te Haarlem) in samenwerking met de Katholieke Bijbelstichting te Boxel en de Stichting Docete te Hilversum, onder de serienaam: „Wat de Bijbel ons vertelt.”

Ieder boekje vertelt een afgerond Bijbelverhaal, op zeer sobere, maar voor kinderen erg indringende wijze.

Naast de boekjes bestaan grammofoonplaten, die echter over het algemeen niet zo bijzonder geschikt voor de geestelijk gehandicapten zijn als de boekjes.

Voordat men met de uitgave van deze boekjes en grammofoonplaten — waar nog steeds nieuwe van uit komen — begon, moesten bij het N.B.G. weerstanden overwonnen worden; men was bang in strijd te komen met artikel 1 van het N.B.G., welk inhoudt dat de Bijbel puur gebracht moet worden. Iemand hakte tenslotte de knoop door; hij maakte duidelijk dat de Bijbel door het N.B.G. 365 keer vertaald werd; nu zou het voor de 336e maal „vertaald” worden in de taal van de kinderen, in woord en beeld.

★ Een tweede punt waar de ouders in de godsdienstige opvoeding rekening mee kunnen houden is, dat ze hun kind allereerst een gevoel van veilige geborgenheid moeten geven; dit kan bijvoorbeeld door het te voeden, te koesteren en lief te hebben. Vanuit de zo ontstane veiligheidsgevoelens gaat het gevoelsleven zich ontplooiën. Dit is zo belangrijk, omdat de hoogste waarden waarmee het kind in aanraking komt, niet door zijn intellectuele maar door zijn gevoelsleven worden bepaald. Wanneer het kind in een omgeving komt, waar verdriet heerst, voelt het dat aan, en wordt mee-bedroefd.

Wanneer het kind dus leeft in een sfeer, waaruit blijkt, dat zowel vader als moeder gelovig het leven bezien, dan zal zijn gedrag, voor zover dat mogelijk is, uiting worden van deze sfeer.

★ Wat eveneens belangrijk kan zijn is, dat het kind de volwassene imiteert, hem ná-gelooft. Zoals vader en moeder de handen vouchen voor het bidden, zoals zij reageren op elkaars fouten, zal ook het kind ditzelfde op die manier doen. Hieruit volgt, dat de ouders van deze kinderen, — meer nog dan ouders van „normale” kinderen —, op hun eigen doen en laten moeten letten.

★ Een vierde punt, dat door de kinderen zeer fijntjes wordt aan gevoeld, is dat van de regelmaat. Dit laatste vooral met het oog op het Bijbellezende, dat de geestelijk gehandicapten vaak zelf niet kunnen, waardoor ze het moeten hebben van het luisteren naar het voorgelezen, en met het oog op het bidden.

De waarde hiervan kan men voor het kind hierin zien, dat het „mee mag doen” met vader en moeder en de andere gezinsleden.

Deze zelfde punten die belangrijk zijn voor een godsdienstige opvoeding van de geestelijk gehandicapte thuis, zijn van belang in de kerk.

■ Aangepaste dienst

In Veenendaal werd in 1964 de eerste aangepaste kerkdienst gehouden, waarna in meerdere plaatsen dit voorbeeld werd gevolgd.

Tegenwoordig worden in verschillende plaatsen regelmatig, eens in de maand of eens in de drie maanden, deze diensten gehouden. Belangrijk hierbij is, dat ze horen te vallen onder de verantwoordelijkheid van de officiële plaatselijke kerkeraad en kerken. Dat deze verantwoordelijkheid aanvaard is, moet getoond worden door de aanwezigheid van leden van de kerkeraad in de diensten.

Het is namelijk de bedoeling dat het werkelijke kerkdiensten zijn, die beginnen met een votum, groet, en eindigen met de afscheidszegen.

Jammer genoeg worden in sommige plaatsen deze diensten niet erkend als officiële kerkdiensten, hetgeen mijns inziens een onderwaardering inhoudt. Anderen willen ook niet meedoen, — en ik denk met name aan sommige van onze vrijgemaakte kerken — omdat ze deze kerkdiensten te oecumenisch gezind vinden. Erg jammer dat deze kerkenootschappen niet, in verband met deze speciale diensten, over deze drempel heen kunnen stappen. Niet de dogma's, maar de liefde tot God en tot elkaar overheerst hier immers!

In Alkmaar is een werkgroep ontstaan die vanuit de Raad van Kerken te Alkmaar zich afvraagt of de kerken zich niet téveel onttrekken aan de verantwoordelijkheid op dit terrein, en of er in de kerkdiensten zelf wel bij het niveau van de geestelijk gehandicapte wordt aangesloten, en of er niet te veel buiten het grondvlak, dat wil zeggen, de ouders van de geestelijk gehandicapte, om, gebeurt.

De werkgroep houdt zich bezig met de vraag of het houden van aangepaste diensten wel de beste manier is om de gehandicapte in contact te brengen met geloofservaringen.

Het lijkt mij, dat er veel van deze kerkdiensten kan uitgaan. Vooral wanneer er een vast liturgisch programma is met liederen en gebeden, waar de bezoekers vertrouwd mee raken.

Het votum en de groet zijn steeds hetzelfde en op een kinderlijke manier gesteld:

„We hebben de hulp hard nodig van de Heer, Die hemel en aarde gemaakt heeft.”

God brengt jullie Zijn groet over en Hij zegt: Ik wil altijd met jullie opnieuw beginnen. Dat er maar vrede bij jullie mag zijn, door de Heer Jezus Christus.”

**„Een gesloten deur ... een open venster.”:
de zorg voor de geestelijk gehandicapte naaste.**

Aangepaste kerkdiensten

„Geestelijk gehandicapte kinderen zijn even volwaardig in onze kerkelijke gemeenschap als wij allemaal. De kerk is nu juist de enige plaats waar scheidingen moeten wegvallen.”

Deze woorden werden in 1964 door een predikant gesproken in een vergadering van ouders van geestelijk gehandicapten die in Arnhem werd gehouden en waar gesproken werd over de pastorale zorg voor de geestelijk gehandicapte. „De maatschappij deelt ons in hokjes van geld, eer en aanzien in, maar een wezenskenmerk van de kerk is dat alle mensen voor God gelijk zijn”, ging hij verder. „Wat verbeelden wij ons om te menen, dat wij alleen maar dienstbaar moeten zijn aan de geestelijk gehandicapten. Misschien zijn zij in de verticale verhouding wel volwaardiger dan wij!”

Omdat er in de gewone kerk-

diensten niet voldoende aandacht werd besteed aan de geestelijk gehandicapten, en de ouders zich afvroegen of er wel iets van de „Boodschap” dóór kwam bij hen, omdat de vorm waarin de pastor zijn woorden en zijn boodschap goot, voor hen te ingewikkeld en te ondoorzichtig was, werd het plan geopperd, om aangepaste diensten, aan hen aangepast, te gaan houden.

In de gewone diensten zongen de geestelijk gehandicapten wel mee, maar het was de vraag of er iets van datgene wat gezegd werd, tot hen doordrong.

Misschien is het ook niet juist te vragen wat er van het gesprokene méégenomen wordt; beter is mis-

■ Hulpmiddelen

Veel wordt er in de diensten gebruik gemaakt van doelgerichte hulpmiddelen: tekeningen, die over het te behandelen thema gaan, gemaakt door bijvoorbeeld leerlingen van de Pedagogische Academies, ook wel vergrote tekeningen van de uitgaven van het N.B.G.

Groepen worden uitgenodigd te komen zingen (o.a. de Shepherds, de Young Man Christian Association Singers uit Kampen, het koor van de Willem van den Berghstichting) of de geestelijk gehandicapten mogen zelf op instrumenten meespelen.

In het stimuleren van de kinderen hiervoor was Wim ter Burg, de muziektherapeut en maker van de liedjes uit de bundel van Hanna Lam en Wim ter Burg: „Alles wordt nieuw”, een man, bij uitstek geschikt hiervoor.

De pastor toont — zo mogelijk — veel concreet materiaal. (In verband met Pasen was een graf van gips gemaakt, waarvan de steen weggewenteld kon worden, zodat ieder kon zien, dat het graf leeg was!

Ander materiaal was bijvoorbeeld een berg, gemaakt van papiermaché, waar Mozes vanaf kwam met de stenen tafels in zijn handen. Toen het over eerlijk verdelingen ging, kwamen er limonadeglazen aan te pas, appels, e.d.).

Toch moet hier, dacht ik, een uitroepetekens bij worden geplaatst. Het is immers zo, dat geestelijk gehandicapten concrete zaken moeilijk kunnen scheiden van abstracte. Het gevaar is groot, dat ze, bij té veel visuele beelden, daarin blijven steken, en de toepassing van de pastor niet volgen. Dan moet er gelet worden op soberheid! Ook in deze diensten. Niet alles moet concreet worden voorgesteld door flanelbord, tekening of met de hand gemaakt materiaal, maar het middel tot contact, het „woord” mag ook een grote plaats hebben.

Door het „woord” kunnen sommigen concrete beelden oproepen.

Voor al in verband met de kerkelijke feesten zou men er op kunnen letten dat door de voorbeelden niet de inhoud van Evangelie verloren gaat voor de kinderen.

■ Kerkelijke feesten

Met 't Kerstfeest zal men er moeilijk onder uit kunnen, een kerstboom te nemen, maar er zal op moeten worden gelet, dat de kinderen „het Kind” centraal zullen blijven stellen.

Onlangs hoorde ik hoe Rudolf Steiner (de oprichter van de zgn. Vrije Scholen) het kerstfeest vierde.

Omdat ik de gedachte erg goed vond, wil ik die graag hier door geven: In een ellips-vormige cirkel waren hoge kaarsen gezet. In het midden brandde één kaars, dit 't allereerst licht gaf. Alle kinderen mochten naar het hart van de cirkel gaan en hun kaars aansteken met de vlam van de Ene grote kaars.

Misschien zouden de kaarsen in de lijdensstijd opnieuw gebruikt kunnen worden: op Goede Vrijdag wordt de grote kaars uitgeblazen: Het Licht der wereld gedooft door mensen!

Om van de kerkdiensten een feest te maken en de kinderen de volle geloofsblijheid te geven, heeft Herman Verbeek zich beijverd, in een inrichting waar hij een jaar lang stage liep, te ontdekken of

er iets van religieuze ervaring was bij geestelijk gehandicapten. Hij vond dat de liturgie téveel een woordenspel was geworden. „De kerk doet voornamelijk een beroep op ons zitvlak.”

Maar een geestelijk gehandicapt kind vraagt: „Neem je de trommels mee? Mogen we in de kring dansen? Water petsen? Wie mag de kaarsen aansteken?”

De nieuwe mogelijkheden voor de kerkdiensten die Verbeek heeft gevonden en in zijn boek „Een beker koud water” heeft weergegeven, door vieringen van het liturgisch jaar met de kinderen, heeft hij op een frisse, vreugdevolle manier neergeschreven.

De pastors die een aangepaste kerkdienst moeten — beter gezegd: mogen — leiden, zou ik willen aanraden dit boek te lezen, al is het natuurlijk wel zo, dat Verbeek dag in dag uit door kon gaan met zijn voorbereidend en uitvoerende werk, terwijl de pastor die een aangepaste dienst houdt, slechts één middag per maand heeft.

Gelukkig vindt er wel overleg plaats met de leidsters van tehuizen, ouders van ouderverenigingen, en hoofden van scholen over het thema dat komen gaat.

Ieder kan dan op zijn plaats al spoedig na een dienst beginnen met het aanleren van het nieuwe lied, zodat de geestelijk gehandicapten aan de herkenning veel vreugde beleven.

Vaak is het dan werkelijk een dienst om zelf mee te gaan klappen en enthousiast te raken; want hoe groot blijkt het geloof van de geestelijk gehandicapte; wat kijken ze blij wanneer de pastor hen met Gods zegen begroet; wat komen wij vaak tekort met onze eigen problemen die we meene-

men wanneer we op de kerkstoelen zitten!

In de kerkdienst funktioneert slechts ons oor, terwijl geestelijk gehandicapten met hun hele lichaam meeleven: ze neuriën met het orgel mee, klappen in de handen, terwijl anderen stralend met de collectezak mogen rondlopen; ze geven antwoorden aan de pastor die hen bij zijn woorden betrekt door steeds vragen te stellen.

De blijheid straalt van de gezichten van de geestelijk gehandicapten af; problemen kennen ze op zo'n moment niet!

De sfeer is ontspannen, en de kinderen voelen zich thuis, daar, waar „hun” dienst is.

■ Plaats

In sommige streken van het land worden de aangepaste diensten steeds in dezelfde kerk gehouden, in andere streken wordt iedere keer een andere kerk gekozen.

Ik geloof wel dat het goed is, om naar dezelfde kerk te gaan, iedere keer wanneer de dienst gehouden wordt.

Voor de geestelijk gehandicapten, voor wie de gewoontevorming, het ritueel immers zo belangrijk is (denk daarbij bijvoorbeeld ook aan de liturgie), is een vaste plaats om naar de kerk te gaan erg belangrijk.

Wanneer zij iedere maand naar dezelfde kerk gaan, zal het op den duur voor hen de kerk van „de aangepaste kerkdienst” zijn geworden, waardoor de beleving van die dienst meer en meer wordt: „t Is onze dienst.”

TINEKE VERBURG
Haarlem

C. VEENHOF — KAMPEN

Persschouw

■ Wat vergeten werd en wordt

Het Friesch Dagblad publiceerde een paar artikelen die wijders verspreiding verdienen dan de lezerskring daarvan.

Het eerste heeft tot opschrift: „Het voornaamste vergeten” en luidt als volgt:

De Dr A. Kuiperstichting heeft een studie gepubliceerd over de huidige politieke situatie, nationaal en internationaal. Het is een knap stuk werk en het bevat belangrijke positieve elementen.

Maar op bepaalde punten loopt het ook scheef. En het belangrijkste voorbeeld willen wij hier duidelijk uiteenzetten. Het gaat over onze verhouding tot het communistische machtsblok onder leiding van Rusland, en over de Navo als defensieve organisatie tegen de gevaren die hier dreigen.

Het rapport vertelt ons, dat wij ons niet voldoende hebben gerealiseerd dat er in de communistische wereld zoveel is veranderd

Wij praten nog over het communistische gevaar als in de tijd van de koude oorlog. „Een herwaardering van onze relatie tot de communistische wereld is gewenst”, aldus het rapport.

Er wordt op gewezen, dat er misschien moeizaam een dialoog met het communisme op gang kan komen. En dan volgt deze passage:

„maar dan wordt des te dringender, dat wij ons een oordeel vormen, waarop deze dialoog moet zijn gericht. Is voor ons, vanuit christen-democratische visie, de westerse samenleving de inzet van de discussie? Gaat het er om de economische en technologische voorsprong van het westen op het oosten te behouden? Het ligt voor de hand, dat het antwoord op deze vraag ontkennend moet luiden. Maar dat betekent, dat de christen-democratie in deze dialoog het communisme tegemoet treedt zonder zich te vereenzelvigen met de structuur van de westerse maatschappij en zonder deze maatschappij tot inzet te maken. Misschien moeten wij in deze dialoog minder dan voorheen opkomen voor het behoud van de signatuur van onze eigen samenleving, en trachten de problemen die in toenemende mate de communistische en de westerse wereld gezamenlijk bedreigen (overbevolking, grondstoffenschaarste, nucleaire oorlog) in onze beschouwingen te betrekken.

Dit is een aannemelijk verhaal, maar alleen en uitsluitend voor hen die de geheel enige betekenis van de geestelijke vrijheid niet meer blijken te zien.

Want wat ons in diepste wezen van het communisme en zijn dictatuur onderscheidt, is niet een verschil in welvaart of in technische vooruitgang, niet de „westerse maatschappij” en de structuur daarvan, niet de „signatuur van de eigen samenleving”. Zulke formuleringen kan men alleen maar kiezen, als men begint met het geheel enige, het beslissende van de betekenis van de geestelijke vrijheid over het hoofd te zien. Als het communisme groter welvaart zou brengen, ons in technisch opzicht voorbij zou ijlen, dan

zou het voor ons nog even verfoeilijk blijven, omdat het de ziel van het volk vermoordt. Het doodt de culturele, de politieke, de godsdienstige vrijheid. Het maakt de kinderen tot de kinderen van de partij. En daarom en daarom alléén, moeten wij waakzaam en ook militair sterk blijven, om te voorkomen dat onze kinderen en kleinkinderen straks te pakken worden genomen en worden weggevoerd in een nacht zonder dageraad. Als de christen-democraten dat gevaar niet meer zouden zien, dan zouden zij in beginsel al voor het communisme hebben gecapituleerd.

De brochure, die verscheen onder de titel Oriëntatie 1974, schiet op dit punt op een beslissende wijze tekort. Zij dreigt ons hier op een weg te brengen die uitermate gevaarlijk is. Zij is hier gevallen in de kuil van het pragmatisme, dat zij elders in dezelfde brochure op voortreffelijke wijze tekent en principieel verwerpt.

Wat het Friesch Dagblad schrijft is volkomen juist.

Wie zo iets als het geciteerde schrijft kent de ideeën van Lenin niet en is slachtoffer geworden van de Sovjet-propaganda over een „ontspanning”.

Feit is dat Rusland en zijn satellieten sinds de wereldoorlog enorme overwinningen hebben behaald en blijven behalen zowel ten opzichte van hun ideologie als in de politiek. Ik schreef daar reeds meermalen over.

Las men niet van het daverende „succes” dat minister Van der Stoep in Moskou in verband met de ontspanning boekte?

Las men niet hoe het Edward Kennedy in Moskou verging?

Weet men niet dat het voorstel van de opheffing van het Warschau-pact in ruil voor de opheffing van de Nato, dat met grote koppen in de kranten den volke werd verkondigd, een farce is omdat de landen van dat pact door bestaande bilaterale verdragen zo innig als maar mogelijk is verbonden blijven en er in feite niets verandert als dat pact verdwijnt?

Weet men niet dat de Oostbloklanden van geen „evenwichtige bewakeningsvermindering” willen weten?

Weet men niet dat van een „uitwisseling van ideeën, personen en informatie met hen nooit sprake kan zijn.

Weet men niet dat de kommunistische landen dag in dag uit „de universele rechten van de mens” schenden?

Kent men de rol die Rusland in het Midden-Oosten speelt niet?

Weet men niet dat de Russen in de onderhandelingen over West-Berlijn niets verloren en alles gewonnen hebben?

Heeft men nooit Lenin's taktiek van de revolutie en zijn aanwijzingen over het optreden van communisten in niet-kommunistische landen bestudeerd?

Het is een triest verschijnsel dat zelfs antirevolutionairen zich zo in de luren laten leggen.

Het volgende artikel van het F.D. luidt als volgt:

Wie het stuk Oriëntatie 1974, uitgegeven door de Dr A. Kuiperstichting ter gelegenheid van het 95-jarig bestaan van de ARP, met aandacht leest, komt tot de conclusie, dat het voornaamste hoofdstuk is overgeslagen. Zeker, er staan nuttige en waardevolle opmerkingen in over vele dingen, zoals over verdeling van de welvaart, nationaal en internationaal, over het milieubeheer en meer van die actuele onderwerpen. Voor een belangrijk deel zijn dat evenwel beschouwingen, waarin te weinig wordt doorgestoten naar de principiële, de geestelijke achtergronden van deze vraagstukken.

Maar nog ernstiger is, dat de samenstellers van dit stuk er blijkbaar weinig besef van hebben, dat onder „ons Christenvolk” nog heel andere vraagstukken aan de orde zijn, die de geesten beroeren. In de inleiding van de nota wordt gezegd, dat ook de ARP in een crisis verkeert, doordat de kring steeds groter wordt van hen, die twijfelen aan de bestaansreden van christelijke partijen in de huidige tijd. Wenu, die twijfel wordt door deze nota niet weggenomen. En dat zou toch de eerste strekking van deze nota moeten zijn. Hoe is die tekort te verklaren? Hieruit, dat er wel gehandeld wordt over „het beheer over de schepping”, en dus over het milieubeheer, over verspilling en vervuiling, over economische groei en over grondstoffenschaarste, maar niet over wat vele ernstige christenen dagelijks bezig houdt: de vervuiling van het geestelijk milieu.

Nu weten wij wel, als daaraan gezette aandacht in zulk een nota zou worden gewijd, dan zou zij direct worden geclassificeerd als reactionair en als niet passend in onze tijd. Maar daarvoor mag geen enkele christelijke politieke partij uit de weg gaan. Zij moet goed beseffen en zonder aarzelen onder de ogen durven te zien, dat hier een scheiding der geesten openbaar wordt. Aan de ene kant zij, die belijden, dat de Here ons in Zijn Woord normen heeft gegeven, die het leven behouden. Aan de andere kant zij, die menen, dat alle normen slechts tijdelijk zijn of betrekkelijk of individueel.

Die laatste opvatting leidt of tot nihilisme en anarchie, of tot de dictatuur van pressie- en partijgroepen. Het is helemaal niet moeilijk, tal van gevallen en terreinen te noemen, waar deze diepe tegenstelling aan de orde komt: het karakter van de huwelijksverbintenis, het recht van het weerloze menselijk leven, hetzij ongeboren, hetzij „ontluisterd”, de publieke eerbaarheid, schuld en straf, overheidsgezag en geestelijke vrijheid. Al deze vragen hebben haar praktische toespitsingen, ook in de politiek.

Daar komt bij, dat hetgeen aan geestelijke vrijheid in jarenlange strijd is verworven op het gebied van het onderwijs, het maatschappelijk werk, de reclassering daarbij inbegrepen, wordt bedreigd. Bedreigd

door pogingen om de grondwettelijke basis van de rechtspositie van de bijzondere school te ondermijnen, pogingen om door schaalvergroting en door het eenzijdig bevorderen van het professionalisme de Christelijke maatschappelijke organisaties op te lossen in de grote pot van de algemeenheid, enz. enz.

Dit ligt allemaal op geestelijk terrein. Hier komen telkens hoogst ernstige vragen aan de orde. En wanneer men het nu wel nodig acht, om over het materiële milieu en het beheer daarvan een hoofdstuk te schrijven, maar deze hele reeks van geestelijke vraagstukken over het hoofd ziet, of momenteel minder actueel echt, dan geeft men daarbij het bewijs, niet te beseffen welke zorgen er tegenwoordig leven bij ouderen en jongeren, die midden in het leven staan en dus dagelijks merken, hoe veel hier webewust in de crisis wordt gebracht. Het bestaansrecht van de Christelijke partij moet in deze tijd niet in de eerste plaats worden aangetoond met beschouwingen over de inkomensverdeling en over het milieubeheer, maar door deze geestelijke vraagstukken in hun politieke betekenis duidelijk en principieel in het centrum te zetten.

Aan dit woord hoef ik niets toe te voegen.

Wat in dit indringende stuk wordt gezegd is tegelijk de duidelijke aanwijzing van de oorzaak waarom zoveel christenen diep veronturust zijn over de gang van zaken in allerlei organisaties, verbanden, kerken.

Kerknieuws

Beroepen te Urk: Ds W. v. d. Lingen, te Bunschoten-Spakenburg; te Heemstede-Lisse: Ds H. Schuurman te Neede-Aalten-Winterswijk.

Katwijk — In verband met het vertrek naar elders van de tegenwoordige scriba A. J. de Hoog, worden de kerkeraden dringend verzocht geen stukken meer naar dit adres te

sturen. Tot nadere aankondiging is het adres van de kerkeraad: ds G. Roukema, Groen van Prinstererweg 55, Katwijk.

's-Gravenhage-Z.W. — Uit het „Kort Verslag” van de gemeentevergadering d.d. 29 maart jl. lichten we het volgende: „Na de pauze komt het samengaan van de gemeenten van 's-Gravenhage-Lsd. en Z.W. in discussie n.a.v. de kerkeraadsbrief van 18 mrt. Naar voren komt, dat de weg waarin de gemeenten zijn geleid, niet bij geval is, integendeel, de Here heeft voor de gemeenten gezorgd. De voorgestelde weg, waarbij voorschijds 2 gemeenten blijven bestaan en naar elkaar toe kunnen groeien, vindt instemming. Voor enkele praktische zaken, zoals vergadergeleg-

heden, verdeling collecten enz. zullen afspraken moeten worden gemaakt. Toegezegd wordt, dat na het overleg met de kerkeraad van 's-Grav.-Lsd., met de gemeente nog nader zal worden gesproken.”

PREEKVOORZIENING

De gemeente te Zoetermeer heeft in de vakantietijd nog geen preekvoorziening.

Welke predikant of studenten is in de gelegenheid om op 14-7, 21-7 of 4-8 in onze diensten voor te gaan?

D. Kamsteeg,
Westergo 39, Zoetermeer
Tel. 079-210089

— GELOVEN — wat is dat eigenlijk? —

Ook dit jaar organiseert het Geref. landelijk jeugdcomité
OP HEMELVAARTSDAG — 23 MEI

een JEUGDDAG

in **SCHIEDAM**.

Voor alle jongeren uit onze kerken en daarbuiten, die bezig (willen) zijn met de vraag: Geloof je (het) zelf?

Geloof — wat is dat eigenlijk?
wat merk je ervan?
alleen voor zondag?
Etc.

's Morgens (vanaf 10.30 uur): o.a. **bijbellezing:** Wat zegt Gods Woord over geoor en geloven.

Korte **toespraken** door Ds N. Cornelisse (Zwijndrecht) en G. J. Vrijmoeth (Zwolle).

VEEL MUZIEK EN ZANG — GROEPSDISCUSSIE.

's Middags veel muziek en zang, forum, discussie, onder leiding van Ad de Boer, Ds Cornelisse, G. J. Vrijmoeth, Mevr. Godschalk. (Vakantie bijbelschool Eindhoven), B. Molenaar (Chr. Geref. Jeugdbond).

Plaats: Geref. Kerk-West, Vest 52, Schiedam.

— GELOVEN — nou en? — GELOOF — je (het) zelf? —

Het PINKSTERNUMMER van de ELISABETHBODE is verschenen!

Ook de **ZOMERNUMMERS**

kunt u nu al bestellen:

tweemaal 16 pagina's, met kleur.

Uitgave van de

STICHTING ELISABETHBODE

TUINSTRAT 1 — LOCHEM

Tel. 0 5730 - 2770 ('s avonds 2526)

Wanneer u wilt weten hoe het er uit ziet, vraagt u dan even een proefnummer aan.

Evangelisatielectuur bij uitstek!

De prijs varieert van 9 tot 15 cent.

De uitvoering en de inhoud noden tot gebruik op grote schaal.

Het **PINKSTERNUMMER** als start voor het zomerwerk.

Redactieleden

Ds H. Smit
Ds G. Janssen
Drs H. de Jong
D. W. L. Milo
Drs H. E. S. Woldring

Adres van de Redactie

Postbus 7176
te Amsterdam.

Advertenties en druk

Drukkerij
„Steenbergen”,
Slotlaan 220, Zeist.
Tel. 0 3404 - 12452

Abonnementsprijs:

f 22,50 per jaar
f 11,75 per halfjaar
f 6,15 per kwartaal
Buitenland: Europa
en zeepost f 30,—;
Luchtpost f 50,—

Geref. Persvereniging „Opbouw”

Abonnementenadministratie
Rotterdamse Rijweg
174, Rotterdam-8
Tel. 010 - 153535
Giro 40.49.45

Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.